

SAGLASNI U NESAGLASJU

Poštovani g. Bari Lituči, kolege učesnici konferencije, uvaženi gosti,

Tema ovogodišnje, 21 po redu konferencije posvećene sećanju na proboj logoraša 22. aprila 1945 godine, **Odjeci Jasenovca: Saglasni i suprotstavljeni narativi**, stavili su me pred dilemu da li da govorim o saglasnim ili suprotstavljenim narativima. Akcenat ću ipak staviti na suprotstavljene narative, jer oko saglasnih, osim u nekim krugovima hrvatskih revizionista, svi se uglavnom slažu da je Jasenovac bio logor smrti, a tek onda radni logor. Spomen Područje Jasenovac na svom sajtu opisuje ga kao KL Jasenovac (Konzentracioni logor Jasenovac), s tim da su tamo zatočenici zapravo radili do „sigurne smrti“. Takođe su svi saglasni da je to bio najsiroviji logor, pre svega po načinu ubijanja zatočenika.

Moja porodica: otac Danilo, brat Milan i ja godinama se bavimo stradanjem Jevreja iz Zemuna u Holokaustu. Naravno, nismo mogli da zaobiđemo sudbinu naše braće Jevreja iz ostalih delova Jugoslavije. Zato smo moj brat i ja pripremili 2013. izložbu Holokaust u Jugoslaviji. Za potrebe boljeg razumevanja šta se dešavalo sa Jevrejima na okupiranoj teritoriji Kraljevine Jugoslavije, zamolili smo ugledne istoričare iz novonastalih država iz bivše Jugoslavije da svojim priložima daju doprinos potpunijem sagledavanju uzroka i posledica Holokausta. Na izradi knjige „HOLOKAUST U JUGOSLAVIJI“, koja daje osnovu za razumevanje stradanja Jevreja, kao što sam rekao, saradivali smo sa priznatim ekspertima iz svih novonastalih država bivše Jugoslavije. Stručne tekstove o Holokaustu na teritoriji Jugoslavije napisali su: Aleksandar Nećak, bivši predsednik Saveza jevrejskih opština Srbije, Prof. dr Olivera Milosavljević (Srbija), dr Olga Manojlović Pintar (Srbija), Prof. dr Ivo Goldštajn (Hrvatska), Muhamed Kreso i Ivica Čerešnješ (Bosna i Hercegovina i Izrael), Žamila Kolonomos Sadikario (Makedonija) i dr Marjan Toš (Slovenija). Postavkom izložbe smo uspeali da na 24 panoa damo istorijski pregled nastanka uslova da se na teritoriji Jugoslavije i dogodi genocid nad jevrejskim narodom. Na uvodnim panoima prikazali smo raspad i rasparčavanje Jugoslavije, ali generalna poruka izložbe je naša želja da se zahvalimo svim hrabrim ljudima koji su reskirajući svoje živote spasavali Jevreje tokom Drugog svetskog rata. Poseban deo izložbe posvetili smo osobama koje su za ta spasavanja dobili od Izraela Medalju pravednika. Izrael je prepoznao važnost našeg rada i organizovao je u Izraelskom parlamentu - Knesetu 2014. postavku naše izložbe i posebnu akademsku raspravu, posvećenu temi stradanja i spasavanja Jevreja u Jugoslaviji.

Kao što se zna, posle kratkotrajnog, tzv. Aprilskog rata, nacisti i fašisti su rasparčali Jugoslaviju. Nacistička Nemačka je 1941, nakon osnivanja Nezavisne Države Hrvatske, postavila za vladajuću stranku „Ustaša - Hrvatski oslobodilački pokret“, profašistički pokret vezan za italijanski fašizam i Vatikan, koji je Ante Pavelić osnovao 1929-1930. Područje NDH je kudikamo bilo najveće koje su kontrolisali fašistički nastrojeni kolaboracionisti. To područje je obuhvatalo današnju teritoriju Hrvatske, Bosne i Hercegovine i teritoriju Srema, odnosno deo današnje Srbije. Deo Hrvatskog primorja, Gorskog kotara i Dalmacije kontrolisala je fašistička Italija sve do kapitulacije 1943, dok je deo Međimurja i Baranje anektirala Mađarska.

U delu Srbije koja je bila pod upravom nacističke Nemačke, instaliran je kolaboracionistički režim koji je vodio penzionisani general Milan Nedić. Već po pomenu Milana Nedića, javlja se potreba da se sagledaju današnji „saglasni i suprotstavljeni narativi“. Ova tema je veoma važna, bar što se tiče jevrejske populacije, jer se godinama od raspada Jugoslavije insistira da je režim Milana Nedića bio iznuđen u cilju očuvanja srpske populacije. Što se tiče Jevreja, „Vlada nacionalnog spasa“ sledila je programsku načela nacističke Nemačke. Prikriveno

netrpeljivost koju su osećali prema svojim sugrađanima Jevrejima, još pre početka Drugog svetskog rata, dobila je na zamahu odmah posle sloma Kraljevine Jugoslavije. I pre donošenja tzv. „Konačnog rešenja jevrejskog pitanja“, koje je nacistička Nemačka donela januara 1942. na jezeru Vanze, obavili su za okupatore zadatak koji su dobili, a to je da pohapse sve Jevreje sa teritorije koja im je dodeljena, i deportuju ih decembra 1941. u logor čije ime jasno govori ko je u njemu imao biti zatvoren: Jevrejski logor Zemun. Treba samo pogledati brojke ubijenih Jevreja u logoru „Judenlager Semlin“, na lokaciji Sajmišta. Do maja 1942. ubijeno je njih oko 8 hiljada.

Daleko da je kolaboracionistički režim bio posvećen zaštiti i Srba. Na brojnim stratištima i logorima širom Srbije ubijeno na hiljade Roma i Srba. Ne treba biti preterano mudar pa zaključiti da je to bio režim koji je ubijao svoje građane bez obzira na nacionalnu pripadnost. Brojni istoričari, da ih sada ne imenujem, podržavaju tezu da je Milan Nedić bio „srpska majka“, i o tome su svedočili na sudskom postupku rehabilitacije Nedića, koji su pokrenuli njegovi naslednici. Kako se ponašao prema Srbima, moglo bi se reći da je prema nekima bio majka a prema nekima maćeha. Na sreću, sud nije rehabilitovao Milana Nedića, ali su zato sudovi u Srbiji rehabilitovali na desetine njegovih pristalica.

Sada bih se vratio na temu Jasenovca. Što se tiče „saglasnih narativa“ oko Jasenovca, u jednom su svi saglasni, pa i jevrejska zajednica, da je to bio najsuroviji logor u celoj Evropi. Način kako se upravljalo logorom, kako su se odnosili prema zatočenicima, ukazuje da su logorom upravljali u najmanju ruku sadističke osobe koje su uživale u mukama zatočenika. Tome svedoče brojni načini ubijanja koja su primenjivani u Jasenovcu. Prof. Grajf je nabrojao njih preko 50, tačnije 57. Izmišljanje novih načina ubijanja imalo je samo jedan cilj, a to je da se obezvredi ljudski život i unizi dostojanstvo čoveka. Često se koriste termini da su nemački logori bili „fabrike za ubijanje“, a za Jasenovac bi se moglo reći da je bio logor za „inovativno ubijanje“, najčešće bez vatrenog oružja. Ustaše su klali logoraše nožem koji je postao poznat kao „Srbosek“. Prvobitno je to bila vrsta noža za snop pšenice, koji je pre i tokom Drugog svetskog rata proizvodila nemačka fabrika Gebruder Grafrath iz Solingen-Viderta, pod zaštitnim znakom „Graviso“. Gornji deo noža bio je od kože, kao neka vrsta rukavice, predviđen za nošenje palcem koji prolazi kroz otvor, tako da je samo oštrica virila iz ruke. Bio je to zakrivljen nož dug 12 centimetara sa ivicom na konkavnoj strani. Ubijanje maljem, takođe je bilo jedno od njihovih omiljenih metoda ubijanja zatočenika. O surovosti tokom četiri godine postojanja logora, svedočili su malobrojni preživeli. Među njima i jedini Jevrejin iz Zemuna koji je preživio „Proboj“ 22. aprila 1945. Njegova svedočenja se nažalost mogu čuti samo u Jad Vašem. Moj otac je imao priliku da odsluša višesatno svedočenje Ervina Rozenberga – Šilje, i da u knjizi Jevrejska zajednica u Zemun, navede neka od njegovih sećanja. Takođe je imao priliku da pročita i svedočenje Ervina Milera iz Vinkovaca, koji je do u detalja opisivao strahote u logoru Jasenovac. Čitajući izjavu Ervina Milera po prvi put je saznao kako je ubijen njegov brat Josip. Po svedočenju moje majke Zore, otac posle slušanja i čitanja njihovih izjava nije progovarao danima. Iako je volja Ervina Rozenberga bila da se njegova sećanja ne publikuju, apelujemo na Jad Vašem da ih ipak objavi, jer je to jedan od načina da se nove generacije suoče sa strašnim sudbinama zatočenika logora Jasenovac.

Sada dolazimo na temu „suprotstavljenih narativa“, a to su brojke ubijenih u kompleksu logora Jasenovac, čiji deo je bila i Stara Gradiška u koju su uglavnom deportovane žene i deca. Profesor Grajf u intervjuu datom 2019. za Novosti kaže: „Jasenovac je bio imperija smrti. U tom logoru ubijeno je minimalno 700.000, a možda i 800.000 Srba, i oko 40.000 Jevreja“. Ono što će nam verovatno pojasniti i sam profesor Grajf u svom izlaganju je činjenica da u svojoj knjizi „Jasenovac Aušvic Balkana“ nigde nije eksplicitno tvrdio kolika je brojka ubijenih. Naprotiv, naveo je sve dostupne izvore koji se kreću od tih 800 hiljada do 35

hiljada o kojima je pisao Franjo Tuđman (u knjizi navodi da je Tuđman govorio o 3 do 4 hiljade). <https://www.novosti.rs/vesti/naslovna/drustvo/aktuelno.290.html:774866-IZRAELSKI-PROFESOR-OTKRIO-U-Jasenovcu-ubijeno-najmanje-800000-Srba-i-40000-Jevreja>

Državna institucija Hrvatske, pod ingerencijom Ministarstva kulture, Spomen područje Jasenovac u svojim istraživanjima navodi poimenični broj od 83145 stradalih. Prilažu i tabelu po nacionalnostima, po kojoj je ubijenih Srba bilo 47627, Roma 16173, Jevreja 13116, Hrvata 4255, a razlika do 84135 odnosi se na sve ostale nacionalnosti. Do ovih podataka navode da su došli: „Iz dosad najobimnijeg popisa žrtava Drugog svjetskog rata na području bivše Jugoslavije, Poimeničnog popisa žrtava Drugog svjetskog rata u Jugoslaviji (597.323 žrtve), koji je na osnovi Imeničnog popisa žrtava Zemaljske komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača iz 1946. i prikupljenih dodatnih podataka SUBNOR-a o žrtvama rata, 1964. sačinio Savezni zavod za statistiku SFRJ, izdvojili smo imena svih osoba kojima su kao mjesto stradanja navedeni logori i stratišta iz sustava KL Jasenovac.”

Poredeći način na koji se broje žrtve u Jad Vašem i Spomen području Jasenovac, zaključujemo da je sličan. Oba muzeja se trude da prikupe što veći broj imena žrtava. No, Jad Vašem i pored toga što ima preko 4,8 miliona popisanih žrtava, stoji na stanovništvu da je u Holokaustu ukupno stradalo preko 6 miliona. Kod Spomen područja Jasenovac takva procena ne postoji.

Tu dolazimo na teren spekulacija i spomenutih brojki o kojima je pisao i profesor Grajf. Nema nikakve dileme da se posle završetka Drugog svjetskog rata operisalo sa različitim brojkama stradalih, ne samo stradalih u logorima širom Jugoslavije već generalno o broju stradalog stanovništva. Najčešće se baratalo sa cifrom od 1.700.000. Tada je u javnosti plasirana i brojka od 840 hiljada ubijenih u Jasenovcu, plus nekoliko stotina hiljada na teritoriji NDH. Izvor dokumentarni film koje je uradilo 1945. „Filmsko poduzeće Demokratske federativne Jugoslavije“ u režiji G. Gavrina iz Zagreba. Drugi izvor je publikacija objavljena 1946. od strane Zemaljske komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača, pod naslovom ZLOČINI U LOGORU JASENOVAC, u kojoj se govori o 500 - 600 hiljada ubijenih. Taj broj je podignut na 700 hiljada u Enciclopediji Jugoslavije objavljenoj u Zagrebu 1960. u izdanju i nakladi leksiografskog zavoda FNRJ. Prošlo je dosta vremena dok se brojkama stradalih nisu počeli baviti i drugi istraživači. Sva novija istraživanja zaustavljaju se na brojkama ne višim od 130 do 140 hiljada ubijenih u Jasenovcu. Na primer, respektabilna institucija Memorijalni muzej Holokausta SAD u Vašingtonu procenjuje da je u KL Jasenovac stradalo između 77 i 99 hiljada ljudi.

Insistiranjem na brojkama od 800 hiljada, za koje svi relevantni istraživači kažu da je enormno uvećana, ne doprinosi pogledu na suštinu sećanja na žrtve logora. Umesto da čuvamo sećanje na stradale, mi žrtve instrumenatlizujemo kroz „čuvanjem“ nerealnih brojki stradalih. Svi oni koji žele da se istina o stradalim pripadnicima svojih nacija, umesto licitiranjem sa brojkama, koje se danas teško mogu tačno utvrditi, trebalo bi da se posvete prikupljanju dostupnih podataka o imenima i prezimenima ubijenih. Dobar primer je Jevrejska opština Zemun. Neposredno posle rata, tačnije oktobra 1944. Johan Goldštajn je sa grupom preživelih Jevreja iz Zemuna sastavljao spiskove preživelih, ali i stradalih članova naše Opštine. Tek 2002. godine, u knjizi Danila Fogela, „Jevrejska zajednica u Zemunu, hronika 1739 - 1945“, javno je objavljen poimenični spisak stradalih članova u Holokaustu, njih 539. Skoro svi su stradali u Jasenovcu i Staroj Gradiški. Među stradalima ima i onih koji su ubijeni na drugim mestima, i to je jasno istaknuto. Tokom rada na drugom dopunjenom izdanju pomenute knjige, koja je objavljena 2007, zahvaljujući novim saznanjima, dodali smo spisku žrtava još 34 imena. Danas smo uspjeli da sastavimo spisak od 575 žrtava iz

naše male zajednice. Važno je napomenuti da je Jevrejska opština Zemun pre Drugog svetskog rata brojala nešto više od 650 članova.

Do tih novih saznanja nismo došli „iskopavanjem“ žrtava na terenu logora Jasenovac, već sistematičnim istraživanjima. Osnova je bila spisak koji je napravljen posle oslobođenja i koji smo našli u arhivi naše Opštine. Potom smo obavljali razgovore sa preživelim, koji su mogli da imaju i imali su saznanja ko je iz zajednice stradao i gde. Potom smo detaljno istraživali sve zapise preživelih, da bi se za sada zaustavili na brojcima od 575 stradalih. Svako naše novo istraživanje o Holokaustu podrazumeva i pokušaj da dođemo do što potpunijeg spiska stradalih Jevreja iz Zemuna. Kao što smo i napomenuli, danas postoje razni načini da se dođe do novih saznanja i mi tim naporima dajemo punu podršku. Ovo napominjemo zbog činjenice da u ovom trenutku nije moguće, samo iskopavanjima na terenu, pouzdano doći do tačnog broja stradalih u Jasenovcu.

Razne okolnosti govore u prilog toj tezi. Jedna od ključnih činjenica je da su ustaše tokom aprila 1945. radili sve da se unište tragovi koji bi mogli da dovedu do mogućnosti da se prostim prebrojavanjem žrtava utvrdi tačan broj ubijenih. Zato su počeli sa masovnim iskopavanjem grobnica i spaljivanjem leševa. O tome piše Ivo Goldstein u ZBORNIKU RADOVA – Konferencija Jevrejski logor Zemun i Prihvatni logor Zemun – prošlost – sadašnjost – budućnost, držanoj 2021. u Zemunu: „Kako je rat išao kraju jasenovački su zločinci postali svjesni da bi im netko uistinu mogao postaviti takva pitanja, pa je prvih dana aprila 1945. Maks Luburić naredio Đinku Šakiću i Ljubi Milošu da odu u Jasenovac kako bi Hinko Picilli, bivši zapovjednik ustaške radne službe u jasenovačkom logoru, „organizirao spaljivanje tragova“.“

„Brojni svjedoci tvrde da su se „na vrat na nos prekapala groblja, iskapale lješine i kosturi žrtava, te ih se spaljivalo na lomačama“, da je „vatra neprestano gorjela“ („na traverze su se nabacivale iskopane lješine te polile naftom i tada palile“).“

„Na savezničkim avionskim fotografijama logora snimljenim 12. i 16. aprila 1945. jasno se vide otkopane grobnice, dijelom već uništene a dijelom pripremljene za uništavanje tragova zločina, kao i stupovi gustog, tamnog dima u neposrednoj blizini masovnih grobnica, na mjestima gdje su očigledno spaljivani otkopani leševi. Otkopane grobnice vidljive iz zraka u potpunosti se podudaraju upravo s onim lokacijama na kojima je u iskapanjima 60-ih godina nađen pepeo, tragovi paleža, nagorjele kosti i sitni komadići kostiju.“

„Teško je, gotovo nemoguće procijeniti broj spaljenih leševa, ali postoje neke činjenice od kojih se može krenuti. U logoru smrti Belzec, pod zapovjedništvom već spomenutog Paula Blobela masovno su se spaljivali leševi. Tvrdi se da je kapacitet jedne tamošnje lomače, na kojoj je radilo 300 zatočenika, bila 2000 leševa u 24 sata, i onda su napravili još jednu lomaču kako bi udvostručili kapacitete. Ako su slično radili u Jasenovcu, onda znači da je na dvije lomače bilo moguće spaliti 4000 leševa dnevno, a na četiri lomače (jer ih toliko spominje Berger), dvostruko više. Dakle, broj spaljenih leševa mogao bi se brojati u tisućama“.

Druga problematika je plavno područje na kome su sahranjivani logoraši i činjenice da su tokom poplave, posebno 1944, leševi dodatno bili izloženi raspadanju, kao i nestanku u samom koritu reke. O tome Ivo Goldstajn govori na pomenutoj konferenciji: „Međutim, prebrojavanje pronađenih leševa nije nipošto metoda kojom je moguće doći do konačnog broja jasenovačkih žrtava. Naime, istraživači su već 1964. godine, otkapajući neke sačuvane jasenovačke grobnice, ustanovili kako su mnogi leševi već „istrulili i raspali se“, ili kako se „ljudsko tkivo pretvorilo u sapunastu masu žućkasto narančaste boje“. Rezultat je to i poplave u jesen 1944. u kojoj je dobar dio Gradine i Uštice ostao pod vodom, općenito

močvarnog terena kao i ustaške prakse da tijela polijevaju krečom kako bi se što prije razgradila.“ „Međutim, sve u svemu, od otprilike 10.000 m² utvrđenih grobnica na Gradini i u Uštici stvarno je iskopano i istraženo tek stotinjak m², odnosno oko 1% ukupne površine grobnica! Činjenica da su u tim iskapanjima nađeni ostaci više stotina žrtava, i pored toga što je između polovine i dvije trećine tih grobnica sustavno uništavano u travnju 1945, pokazuje ugrubo vjerojatni broj žrtava ubijenih na tim mjestima, pod retpostavkom da su i u neistraženim grobnicama žrtve ustaša pokapane u sličnom rasporedu i gustoći.“

Treće ograničenje je način na koji su ustaše vršili masovna ubistva. Naime oni su veliki broj ubijenih bacali u reku Savu (Granik) i nikada nisu bili svi pronađeni. „Granik je bila rampa koja je služila za istovar robe sa savskih čamaca. U zimu 1943 – 44, pristizali su veliki transporti novih interniranih, a potreba za likvidacijom, u svjetlu očekivanog poraza Osovine, bila je velika. Vjekoslav „Maks“ Luburić osmislio je plan da se dizalica na rampi iskoristi kao vešalo na kojem bi se vršilo klanje, kako bi se tijela bacila u potok rijeke koja teče.“

Nažalost, ono što je sasvim jasno je da nikada nije postojala politička volja da se istraživanja na terenu završe. Sa bosanske strane, Republika Srpska, deo BiH, čini dosta na očuvanju sećanja na stradale Srbe. Ako uzmemo u obzir da su Srbi najviše stradali, trebalo bi da su i najviše zainteresovani za utvrđivanje približnog broja stradalih. Bilo je mogućnosti da se bave iskopavanjima poznatih grobnica, ali do sada, iz njima znanih razloga to nikada nije bila opcija. Sa strane hrvatskih revizionista jasno je opredeljenje da se i brojke koje ima Spomen područje Jasenovac dovode u sumnju, odnosno osporavaju da su imenovani baš tu stradali. O eventualnim iskopavanjima niko više ni ne razmišlja, iako i ta opcija nije nemoguća.

O četvrtom ograničenju utvrđivanja broja stradalih Ivo Goldstajn na kraju zaključuje:

„Naposljetku, poslije rata su istraživači grobišta vrlo često mogli konstatirati kako su leševi za vrijeme rata bili plitko ukopani, te da su ih divlje i domaće životinje rastrgale i djelomično ili potpuno raznijele po okolici. Jedno polje masovnih grobnica, smješteno na samoj obali Save je još sredinom osamdesetih djelomično urušeno zbog postupnog pomicanja riječne obale prema jugu, te je samo dio kostiju žrtava na vrijeme izvađen iz rijeke. Danas, 80 godina nakon tih zločina, našlo bi se značajno manje posmrtnih ostataka žrtava, i stoga je iluzorno vjerovanje da se sustavnim iskapanjem može posve precizno ustanoviti točan broj ustaških žrtava ubijenih u Jasenovcu. To je, uostalom, općeprihvaćen zaključak utemeljen na spoznajama o centrima za eksterminaciju u okupiranoj Poljskoj poput Treblinke, Belžeca ili Sobibora, u kojima kao ni u Jasenovcu također nisu postojali krematoriji za spaljivanje leševa, ali su tragovi masovnih zločina ipak uništeni vatrom.“

Posle ovih napomena o problemima sa kojima se sreću istraživači, mnogo je važnije kakav se narativ stvara iznoseći različite brojke stradalih. Za jedne je broj stradalih samo deo jasenovačke tragedije, dok je za druge to „par excellence“ političko pitanje u kome se mora osuditi današnja Hrvatska kao genocidna tvorevina, a ne NDH. Važno je napomenuti da u ustavu Republike Hrvatske stoji odrednica da je današnja Hrvatska nasljednica one Hrvatske nastale odlukama ZAVNOH-a i AVNOJ-a 1943. Dakle nema nikakvog govora da se oni pozivaju da su sukcesori NDH. Uostalom da je tako, zar bi onda formirali Spomen područje Jasenovac koje direktno optužuje ustaše za najgore zločine počinjene za vreme NDH? Onda ni na sajtu SP Jasenovac ne bi napisali rečenicu u kojoj direktno govore o provođenju genocida u NDH: „*Kako bi ostvarili jedan od svojih osnovnih ciljeva (provođenje genocida nad Srbima, Židovima, Romima i terora nad antifašistički orijentiranim Hrvatima i muslimanima), ustaše su izgradile djelotvoran upravni, vojni i policijski aparat.*“ Sigurno su vam poznati ti narativi, suprotstavljeni u Srbiji i Hrvatskoj. Na sreću i u Srbiji i u Hrvatskoj postoje oni koji su svesni pozadine takvih narativa.

Za nas u Jevrejskoj opštini Zemun, a delom i u celoj zajednici Srbije, zabrinjavajuća je izjava Efraima Zurofa, direktora Simon Vizental centra iz Jerusalima, data Glasu Amerike 2019. <https://www.glasamerike.net/a/zurof-vlasti-u-srbiji-da-prihvate-rukovodstvo-jevrejske-zajednice/5062951.html>

„Zurof je sa Vučićem razgovarao i o odnosu vlasti u postkomunističkim zemljama na Balkanu prema holokaustu i žrtvama Drugog svetskog rata, posebno na žrtve u ustaškom logoru u Jasenovcu u Hrvatskoj.

Na Balkanu, umanjivanje broja ubijenih u koncentracionom logoru Jasenovac, sa hrvatske strane, politički je motivisano, rekao je Zurof, dok se sa druge strane u Srbiji, iz istih pobuda, broj ubijenih enormno uvećava.

Uvredom za žrtve nazvao je broj od oko 50.000 žrtava logora Jasenovac koji se navodi u javnosti u Hrvatskoj, ali i broj do 700.000 žrtava u Jasenovcu koji je navodila komunistička vlast u Srbiji, a koja se i danas uvažava.

Upitan šta o broju žrtava Jasenovca kažu podaci njegovog centra, Zurof je rekao da niko nije ustanovio tačan broj, te da se može govoriti samo o procenama, a da njihove procene upućuju na oko 100.000 žrtava u logoru Jasenovac“.

Ova izjava Efraima Zurofa može se posmatrati iz dva ugla. Jedan je da je izašao iz okvira delatnosti Simon Vizental Centra, dajući uveliko političke izjave spram rukovodstava Srbije i Hrvatske, svrstavajući ih u istu ravan, a to je da broj žrtava u Jasenovcu upotrebljavaju u političke svrhe. Drugi ugao je njegova izjava da oni iz Simon Vizental Centra procenjuju da je bilo oko 100 hiljada žrtava. Izabrani predsednik Saveza JOS, Igor Ginzberg i moja malenkost uputili smo svim centrima Simona Vizentala molbu da nam prokomentarišu istupanje jednog od direktora i to onog iz Jerusalima. Odgovor da li je Simon Vizental Centar istraživao broj stradalih u Jasenovcu, i ako jeste gde su to publikovali, nikada nismo dobili. Umesto toga smo pročitali na njihovom sajtu koja je uloga centra u Jerusalimu. Oni za sebe kažu sledeće: **The Simon Wiesenthal Center Israel's office was established to locate and help bring to justice Nazi war criminals around the world. As Nazi war criminal legislation did not exist in many countries, the Simon Wiesenthal Center played a pivotal role in convincing foreign governments to pass laws enabling eneybeling the prosecution of Nazi war criminals. Hundreds of suspects in more than a dozen countries were apprehended as a result of these efforts. Over the years, this has expanded to include the fight for historical truth in many of the countries where the Holocaust took place and the ongoing efforts to combat the growing tide of antisemitism.** Čemu onda uplitanje Efraima Zurofa u procene broja stradalih u Jasenovcu. Da je osporio procenu, na primer Jad Vašema, koji još uvek drži da je u Jasenovcu ubijeno 600 hiljada, to bi se delimično i moglo prihvatiti, ali nije. Ono čega se bojimo je da će u budućnosti biti još ovakvih istupa pojedinaca iz jevrejskih organizacija koje nanose veliku štetu stradalima, jer po ko zna koji put u centar pažnje stavljaju brojke umesto patnje logoraša.

Moram da napomenem da broj ubijenih, bar za mene, nije merilo da li je u Jasenovcu počinjen genocid ili ne. Brojka, i ne samo brojka, koja se nalazi u Spomen području Jasenovac dovoljna je da se bez ikakve dileme sve ono što se dešavalo podvede pod termin genocida. Genocid postoji bez obzira na broj žrtava, ako je izvršen u nameri uništenja pripadnika određenih grupa. Važno je istaći da je termin, genocid, uveden tek po završetku Drugog svetskog rata. Termin Genocid usvojen je na zasedanju Generalne skupštine UN (1946). Konvencija o prevenciji i kaznama za krivično djelo genocida usvojena je od strane Generalne Skupštine UN-a 1948, a stupila je na snagu 1951. godine.

Kao zaključak moram da se snažno založim za poštovanje žrtava. Moramo svi zajedno da uradimo više na promociji njihovih života, na ono što su zaista bili pre nego što su postali samo „brojka“ koja nije vredna da se smatra ljudskim bićem, na patnje kojima su bili izloženi do smrti koja ih je čekala bez ikakve sumnje. Moramo govoriti o imenima a ne o brojevima. Dovoljno je što su nacisti ispisivali brojeve na rukama logoraša. Kada to već nije bila praksa u Jasenovcu, ne moramo mi to naknadno da radimo umesto ustaša, koji očigledno nisu prihvatili nacistički način brojanja logoraša, ali cilj im je bio isti.

Na kraju, Izložba „Nestali u Holokaustu – svaka slika priča priču“, koju smo posvetili stradanju Jevreja iz Zemuna, nema ni jedne fotografije ubijanja žrtava. Mi smo govorili o njima sa punim poštovanjem svega što su bili pre deportacije u logor. Želimo da pamtimo njihove likove, njihove porodice, decu koju su izrodili, kako su se oblačili, čime su se bavili, kako su se zabavljali, jednom rečju sve ono što jedan život čini neponovljivim. Siguran sam da bi takav pristup žrtvama bio mnogo prijemčljiviji novoj generaciji koja bukvalno ništa ne zna o strahotama kojima su ljudi, a ne brojevi, bili izloženi u logoru Jasenovac.